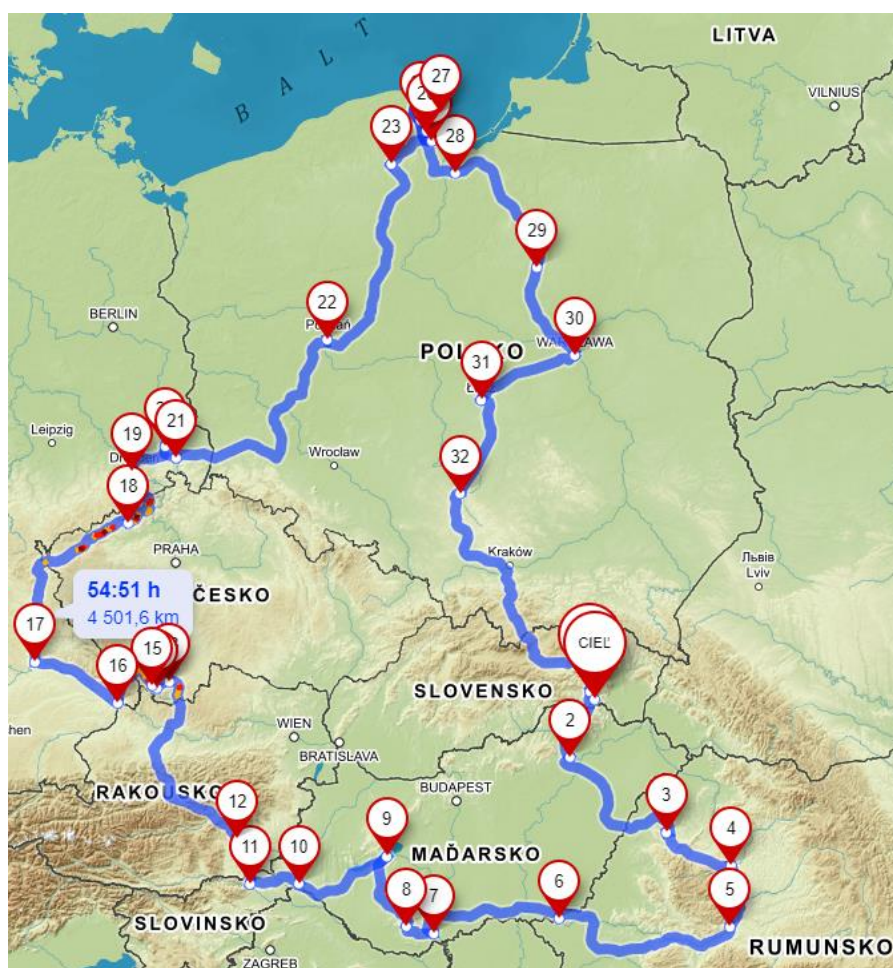

Zahraničná exkurzia 2022

Stredoeurópsky okruh: po stopách etnických menšín

Po dvoch rokoch protipandemických opatrení sme na Ústave geografie mohli opäť zorganizovať zahraničnú exkurziu. Vzhľadom na pretrvávajúce riziko nových covidových vln a napätú geopolitickú situáciu sme sa rozhodli zamerať na krajiny strednej Európy. Ide o región geograficky nesmierne pestrý, a hoci je nám na Slovensku blízky, v rámci exkurzie sme navštívili aj menej známe oblasti a mohli sme hlbšie preniknúť do viacerých geografických javov a procesov. Primárnym cieľom exkurzie, ktorá sa uskutočnila 3. – 11. júna, bolo upevniť si priamo v teréne vedomosti nadobudnuté počas štúdia, ale tiež získať nové poznatky o krajinách, regiónoch a geografických súvislostiach, ktoré neraz unikajú pozornosti verejnosti i odborných kruhov. Jednotiacou myšlienkovou líniou trasy exkurzie bola problematika viac či menej známych etnických menšín, avšak obsahovo exkurzia pokryla oveľa širšie spektrum geografických javov. Počas deviatich dní mali účastníci možnosť v geografickom kontexte spoznať prírodné, sociálne, kultúrne, ekonomické, politické či bezpečnostné pomery Rumunska, Maďarska, Slovenska, Rakúska, Česka, Nemecka, Poľska a špecifiká ich jednotlivých regiónov.

Popri základných fyzickogeografických vlastnostiach precestovanej krajiny poskytla exkurzia účastníkom možnosť získať aj viaceré jedinečné poznatky a skúsenosti. V Rumunskom rudohorí (Munții Muntele Ses, Munții Plopiș) východne od mesta Oradea (Veľký Varadín) sme navštívili obec Nová Huta (Șinteu), kde na hrebeni rudohoria Slováci vytvorili typické kopaničiarske osídlenie a tomu zodpovedajúco premenili krajinu. Práve táto horská lokalita im umožnila prijímať rádiový a televízny signál z Kráľovej hole, vďaka čomu boli v kontakte so živou slovenčinou a kultúrou aj v období silnej rumunizácie. Precestovali sme maďarskú pustu, oboznámili sa so špecifikami vzniku Balatonu, v Rakúsku sme

pozorovali alpskú krajinu. V Českom Krumlove sme pozorovali meandre rieky Vltava, následne sme sa oboznámili s charakterom reliéfu Šumavy. Mohli sme pritom porovnať formu obhospodarovania krajiny v českom Národnom parku Šumava a susednom nemeckom Národnom parku Bavorský les. V bavorskom meste Passau (Pasov) sme pozorovali sútok troch riek – Dunaj, Inn a Ilz. V neďalekom Regensburgu (Rezno) sme v najsevernejšom ohybe Dunaja mohli prechádzať popri početných ramenách rieky, do ktorých ústia viaceré prítoky vrátane rieky Regen. V severozápadných Sudetách sme sa oboznámili s bohatstvom termálnych minerálnych vôd, na báze ktorých vznikli viaceré svetoznáme kúpele a následne sme pozorovali krajinu výrazne poznačenú povrchovou ťažbou uhlia. Nejde však len o české špecifikum, takáto ťažba uhlia s obdobnými negatívnymi dôsledkami na krajinu prebieha aj v Dolnej Lužici vo východnom Nemecku či v poľskom Hornom Sliezsku. V Kašubskej chránenej krajinej oblasti sme vystúpili na vyhlídkovú vežu, z ktorej sme mali ideálne podmienky na pozorovanie glaciálneho reliéfu, kde početné pahorky predstavujú morény vzniknuté pri ústupe ľadovca, neraz uzatvárajúce doliny vyplnené jazerami. Obdobnú krajinu sme pozorovali aj pri prejazde Mazurskou jazernou plošinou. Na Helskom polostrove sme sa oboznámili so vznikom tamojšej kopy, vonkajšieho i vnútorného Puckého zálivu, v ktorom sme mali možnosť sa aj okúpať.

Z planetárno-geografického hľadiska bolo zaujímavé pozorovať zreteľne neskorší západ slnka počas nocľahov v Gdansku, oproti najjužnejším nocľahom v rumunskej Albe Iulii či maďarskom Szántode pri Balatone.

Všetky navštívené krajiny sú dnes súčasťou Európskej únie, avšak miera ich integrácie je rôzna, čo sme pocítili jednak na hraničných priechodoch, jednak pri platení rôznymi menami. Mali sme však aj možnosť vidieť a prediskutovať, ako jednotlivé krajiny dokázali využiť prostriedky z európskych zdrojov, ako vďaka eurofondom vybudovali dopravnú či technickú infraštruktúru, podporili transformáciu poľnohospodárstva či cestovného ruchu. Ide o nesmierne zaujímavé poznatky aj z pohľadu konfrontácie s domácou regionálnou politikou a efektívnosťou implementácie nástrojov regionálneho rozvoja EÚ na Slovensku.

Dnešné štátne hranice máme tendenciu vnímať ako nemennú skutočnosť. Aj v navštívených oblastiach sa však hranice v posledných storočiach i desaťročiach zásadne menili. Vznikli nové štáty, nové hranice, ktoré neraz prešli existujúce etnické hranice. Delimitácia štátnych hraníc pritom nebola jednoduchá. Aj v prípade Československa vznikajúceho po 1. svetovej vojne sa uvažovalo o zahrnutí Lužice, tzv. Bratislavského predmostia či vytvorení koridoru k Jadranskému moru. Vďaka tomu sme mohli v konkrétnych územiach vnímať viaceré témy politickej geografie, najmä otázky získavania štátneho územia, medzinárodného uznania či vymedzovania hraníc. Vznikom štátov v aktuálnych hraniciach došlo k vytvoreniu nových etnických menšín. Niektoré z nich vytvárajú kompaktné pásmo osídlenia nadväzujúce na materskú krajinu. Ide najmä o maďarskú národnosť. Iné vo vzťahu k materskej krajine predstavujú etnické exklávy. Dobrý príklad sú Dolnozemskí Slováci žijúci roztrúsene na území Maďarska, Rumunska, srbskej Vojvodiny či Chorvátska, ale aj pozostatky nemeckých komunít na Slovensku, v Rumunsku či Maďarsku. Navštívili sme aj oblasti, kde žijú etniká, ktoré svoj materský štát nemajú (tzv. Stateless nations), ako Lužickí Srbi, Kašubovia, Slezania či Sikulovia. V rámci exkurzie sme si ozrejmili aj diskutabilnosť označenia niektorých z týchto skupín ako etník, vývoj a postavenie jazyka týchto skupín, pričom aj v rámci týchto skupín možno pozorovať značnú vnútornú heterogenitu nielen v rámci jazyka ale aj v rámci vývoja v posledných desaťročiach. V Nemecku sme si priblížili aj zaniknuté slovanské etniká (Polabskí Slovania), ich historický význam a pozostatky ich prítomnosti pozorovateľné aj v súčasnosti v krajine aj v geonymách. V Česku, Poľsku a Slovinsku sme sa oboznámili s dôsledkami odsunu nemeckého obyvateľstva a dosídľovania územia vnútornou migráciou. V Rumunsku a Maďarsku sme si ozrejmili príklady emigrácie, ale aj reemigrácie slovenského obyvateľstva.

Na vývoj etnickej štruktúry obyvateľstva nemali vplyv len politické či kultúrne (najmä náboženská diferenciácia) javy. Nezanedbateľný vplyv má aj hospodárstvo. Na migráciu obyvateľstva vplývajú hospodárske rozdiely medzi regiónmi, avšak niektoré ekonomické aktivity si priamo vynucujú presuny obyvateľstva. Ukázkovým príkladom, s ktorým sme boli priamo v kontakte, je región Lužice. V období socializmu sa región stal súčasťou socialistického Východného Nemecka, ktoré za kapitalistickým Západným Nemeckom hospodársky výrazne zaostalo. Socialistická industrializácia nadväzujúca na bohaté zásoby uhlia tu spôsobila prísťahovalectvo z celého Východného Nemecka najmä do miest. Preto aj

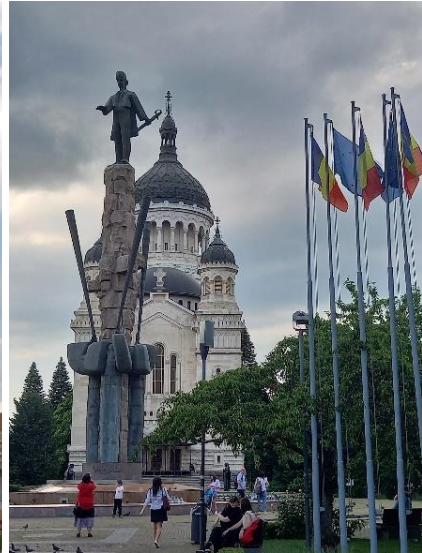
v historicky lužickosrbských mestách je dnes podiel Lužických Srbov skôr symbolický, avšak na vidieku sa zachovalo aj takmer homogénne lužickosrbské osídlenie. A to najmä v Hornej Lužici. Naopak, v severnejšej Dolnej Lužici sa v období socializmu zintenzívnila povrchová ťažba uhlia, kvôli čomu bolo zlikvidovaných množstvo srbských dedín a obyvateľstvo bolo vysťahované a rozptýlené. Dnes je preto hornolužický jazyk živý, najmä na vidieku, kým dolnolužickej srbčine hrozí zánik. Po zjednotení Nemecka začalo dochádzať k intenzívnej vnútornej migrácii z východu na západ. Zachovanie lužickosrbskej kultúry, jazyka a identity je tak postavené pred novú výzvu – rozsiahlu emigráciu prevažne mladého obyvateľstva do vyspelejších západonemeckých regiónov. K vysporiadaniu sa s touto výzvou pomáhajú aj Slováci, s ktorými sme sa stretli v meste Bautzen (Budyšín). Tí pôsobia v tamomšom lužickosrbskom kultúrnom spolku a pomáhajú prezentovať a zachovávať jazyk a kultúru Lužických Srbov. S obdobnými súvislosťami boli účastníci exkurzie oboznámení aj v prípade ďalších etnických menšín.

Bitka pri rieke Slaná znamenala zdruvujúcu porážku uhorských vojsk mongolskými jednotkami a následne mongolský vpád do Uhorska. Ten síce trval krátko, avšak mal obrovský vplyv na hospodárstvo a obyvateľstvo krajiny a sprostredkované viedol k významným zmenám etnickej štruktúry Uhorska. Pamätník tejto bitky pri obci Muhi neďaleko Miškovca bol preto prvou, tematicky veľmi príhodnou zastávkou.

Na rozdiel od väčšiny Dolnozemskej Slovákov, do Bihorskej župy v dnešnom Rumunsku prichádzali zo Slovenska katolíci, ktorí pracovali ako drevorubači a zakladali sklárne, zvané sklárske huty. Od toho je odvodený aj názov obce Nová Huta (rum. Șinteu), v ktorej nás veľmi srdečne privítali starosta aj miestni kňaz, ktorý v minulosti pôsobil aj ako starosta. Obaja nás oboznámili s historickými okolnosťami príchodu Slovákov a súčasným stavom školstva, hospodárstva či postavenia slovenskej menšiny v štátnej politike.

Sedmohradské mesto Kluž (Kolozsvár, Cluj-Napoca) je s vyše 300 000 obyvateľmi jedno z najväčších miest v Rumunsku. Ide o dôležité hospodárske, kultúrne i vzdelávacie centrum Sedmohradska. Počas prehliadky mesta sme mohli vnímať architektúru, ktorá odráža pestrú etnickú i religióznu štruktúru obyvateľstva, aj atmosféru univerzitného mesta. Dodnes tu žije početná maďarská menšina s históriou ktorej sme sa počas exkurzie oboznámili. Oboznámili sme sa aj s históriou a špecifickým postavením Sikulov, ktorí žijú vo východnom Sedmohradsku, avšak malým západným výbežkom ich rozšírenia sme prešli cestou z Kluže do Alba Iulie.

Ako významné kultúrne, politické i hospodárske centrum Dácie a neskôr Sedmohradska sa starobylá Alba Iulia stala multietnickým a multireligióznym mestom. Dnes je to etnicky takmer homogénne rumunské mesto, avšak jeho historické jadro lokalizované v citadele hviezdicového tvaru dodnes dýcha očarujúcou atmosférou kozmopolitného mesta.

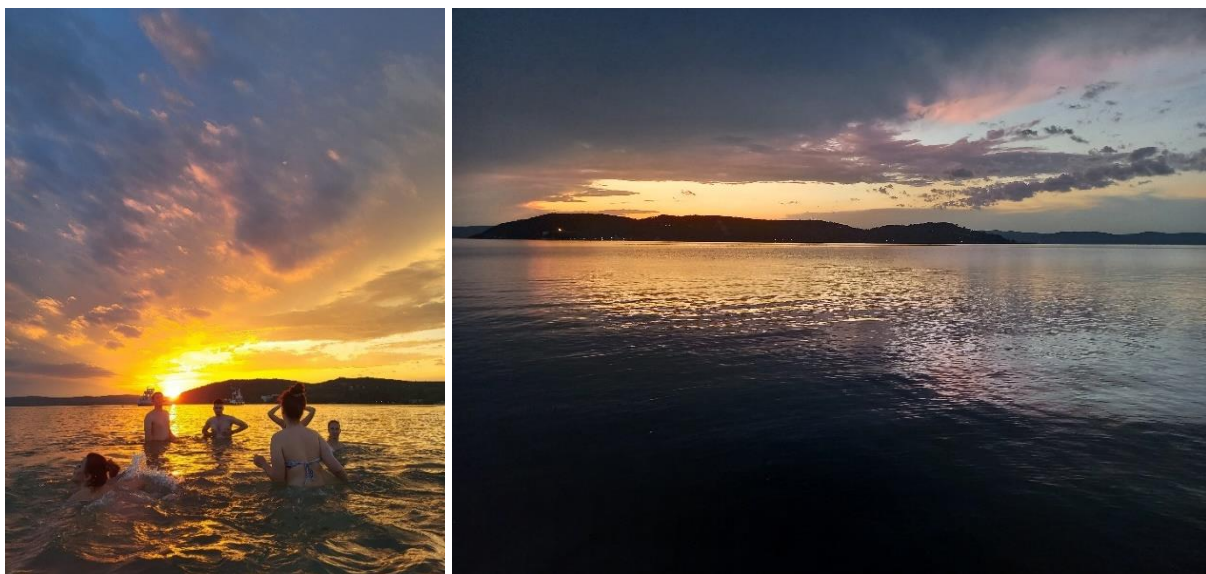
Mestečko Nadlak (Nădlac) na západe Rumunska je najvýznamnejším centrom aradsko-banátskych Slovákov. Zároveň je hlavným kultúrnym a vzdelávacím centrom Slovákov v Rumunsku. Vďaka vydávaniu učebníc v slovenčine tamojší kultúrny spolok prispel k zachovaniu výučby v slovenskom jazyku v Rumunsku aj v období najsilnejšej rumunizácie. Na sklonku 19. storočia sa mnohí tunajší Slováci rozhodli emigrovať do Brazílie, Argentíny či USA, kde sa v tom čase v protestantských komunitách začalo šíriť letničné (turíčne) hnutie. Život za oceánom však očakávania mnohých nenaplnil, a tak sa viacerí do Nadlaku a okolia vrátili. V dôsledku týchto udalostí je medzi nadlackými Slovákmi popri luteránstve dodnes rozšírené aj letničné hnutie (modlitebňa na obrázku vpravo).

V meste Moháč na juhu Maďarska žije dodnes početná menšina Nemcov a Chorvátov. Symbolicky sme sa tu však zastavili kvôli pamätníku na bitku, ktorá sa pri meste odohrala v roku 1526 a znamenala zásadné politické zmeny na mape strednej Európy.

Po porážke uhorských vojsk v Bitke pri Moháči sa mesto Pécs (Päťkostolie) dostalo pod osmanskú správu. Rozšírenie islamu dodnes pripomína mešita Kásima (vľavo hore), neskôr prestavaná na kostol. Po porážke Osmanov zdecimované mesto dosídlili Nemci a Chorváti. Hoci dnes zo 140 000-ového mesta tvoria Nemci a Chorváti len niekoľkotisícové menšiny, Pécs je ich významným kultúrnym i vzdelávacím centrom, v ktorom majú dostupné národnostné školstvo od materských po stredné školy. Pécs je aj významné univerzitné mesto s najstaršou univerzitou v Maďarsku.

Skôr ako Balaton zahalila noc, stihli sme sa oboznámiť so špecifikami vzniku jazera a jeho súčasnými vlastnosťami, vyskúšať jeho príjemne teplú vodu, a viacerí účastníci absolvovali aj spiatočnú plavbu trajektom medzi obcami Szántód na východnom a Tihany na západnom brehu jazera.

V údolí rieky Ledava, v jednej z najsuchších oblastí Slovinska leží mestečko Lendava. Mesto je významné najmä ako centrum maďarskej menšiny v Slovinsku. Známe je aj vďaka monumentálnemu kultúrnemu centru s divadlom (obrázok vpravo hore). V desaťtisícovom mestečku žije okrem obyvateľstva maďarskej a slovinskej národnosti aj početná chorvátska komunita. Židovská synagóga, jedna z dvoch zachovalých v celom Slovinsku, pripomína aj dnes význam Židov v hospodárskom a kultúrnom rozvoji mesta.

Marburg an der Drau bol po stáročia centrom Dolného Štajerska. Až v 19. storočí vznikol umelým poslovinčením názov Maribor. Etnicky prevažne nemecké mesto bolo centrom regiónu, v ktorom dominovali Slovinci. Po rozpade Rakúsko-Uhorska si mesto nárokoval Štát Slovincov, Chorvátov a Srbov, ako aj medzinárodne neuznané Nemecké Rakúsko. Mesto ovládli slovinské armádne jednotky, proti čomu sa postavila nemecká (rakúska) opozícia. Maribor však ostal slovinský a dnes je ako druhé najväčšie slovinské mesto významným ekonomickým, športovým, kultúrnym a vzdelávacím centrom východnej časti krajiny. Tamojšia univerzita (vľavo hore) je veľmi obľúbená aj medzi zahraničnými študentmi v rámci Erasmus. Špecifickou atrakciou mesta je najstarší žijúci a rodiaci vinič na svete, ktorý rastie na brehu Drávy (tzv. Stara trta, vpravo)

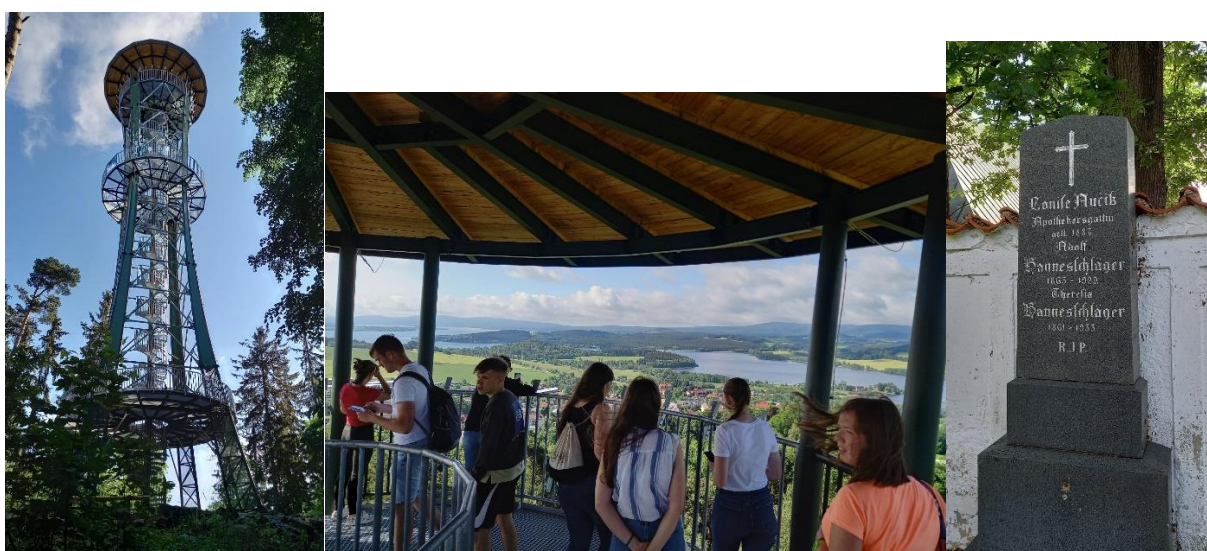
S takmer 300 000 obyvateľmi je Graz druhé najväčšie mesto v Rakúsku, najväčšie mesto v Štajersku a centrum Horného Štajerska. Vďaka föhnom má príjemnú teplú klímu, čo spolu s úchvatnou architektúrou starého mesta (od r. 1999 v zozname UNESCO) vytvára veľmi atraktívnu atmosféru. Aj vďaka desiatkam tisícov univerzitných študentov z celého sveta pôsobí mesto pulzujúcim a dynamickým dojemom. Hoci v meste dominovalo nemecky hovoriace obyvateľstvo, Graz bol dlho významným centrom kultúry a vzdelávania Slovincov, a to najmä od založenia univerzity v 16. storočí až do založenia univerzity v Lubľane začiatkom 20. storočia. Aj názov Graz odkazuje na slovanské pomenovanie (v slovenčine Štajerský Hradec). Symbolom mesta je Hodinová veža na tzv. Hradnom vrchu (Schlossberg), odkiaľ sa nám naskytol výborný výhľad na panorámu mesta.

Severne od Grazu sme vstúpili do alpskej krajiny. Hranicu medzi Horným Štajerskom a Horným Rakúskom sme prekonalí v tuneli popod masív Bosrucku, ktorý sme následne mohli obdivovať spolu s obcou Spital am Pyhrn. Do krypty tunajšieho mariánskeho kostola v roku 1945 ukryla Maďarská národná banka celý svoj zlatý poklad (33 ton zlata).

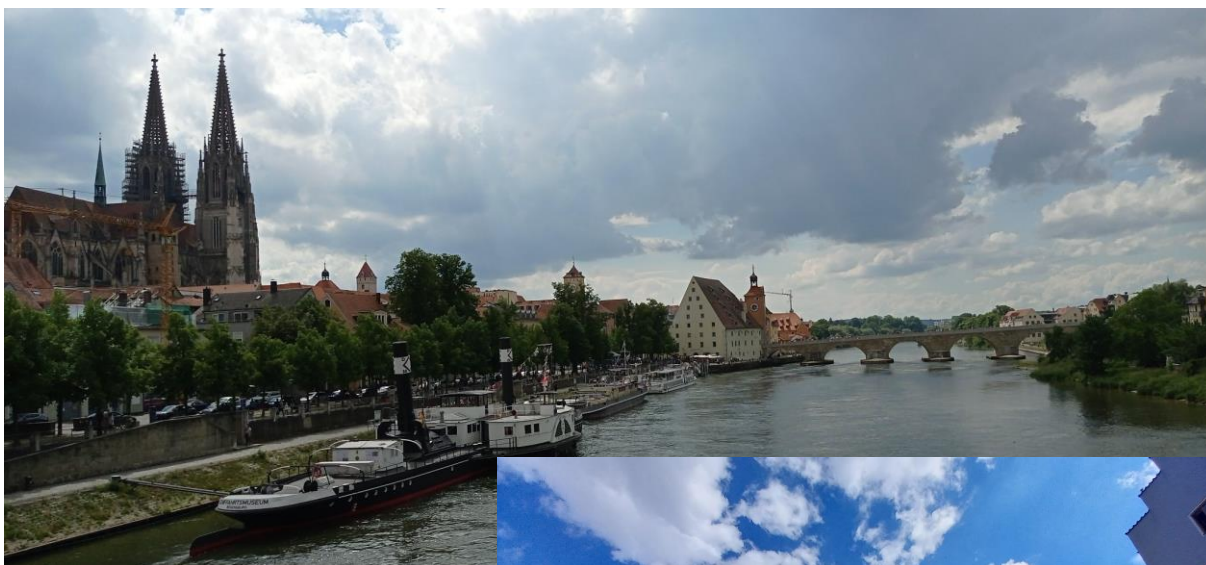
Český Krumlov ležiaci na meandroch rieky Vltava je bez pochýb jedno z najúchvatnejších miest v Česku. Mestská pamiatková rezervácia je na zozname UNESCO už od roku 1992. Mesto so sotva 14 000 obyvateľmi však má problém absorbovať masy turistov, ktorí ho prichádzajú obdivovať. Navštívili sme ho pre jeho krásu, ale aj ako príklad mesta, ktoré cestovný ruch nielen podporuje, ale je nútené ho aj regulovať.

Vďaka výstupu na vyhliadkovú vežu Dobrá Voda pri obci Horní Planá sme krajinu Šumavy mohli pozorovať aj z vtáčej perspektívy. Oblasť bola až do konca 2. svet. vojny obývaná prevažne nemeckým obyvateľstvom, o čom svedčia aj tamojšie cintoríny. Dnes popri Čechoch tvorí populáciu pestrá zmes etníc z celého bývalého Československa (najmä Slováci, Rómovia, Rusíni, Maďari). Do tejto oblasti československá vláda nalákala aj mnoho Dolnozemskej Slovákov. Viacerí majú korene v oblasti Novej Huty či Nadlaku.

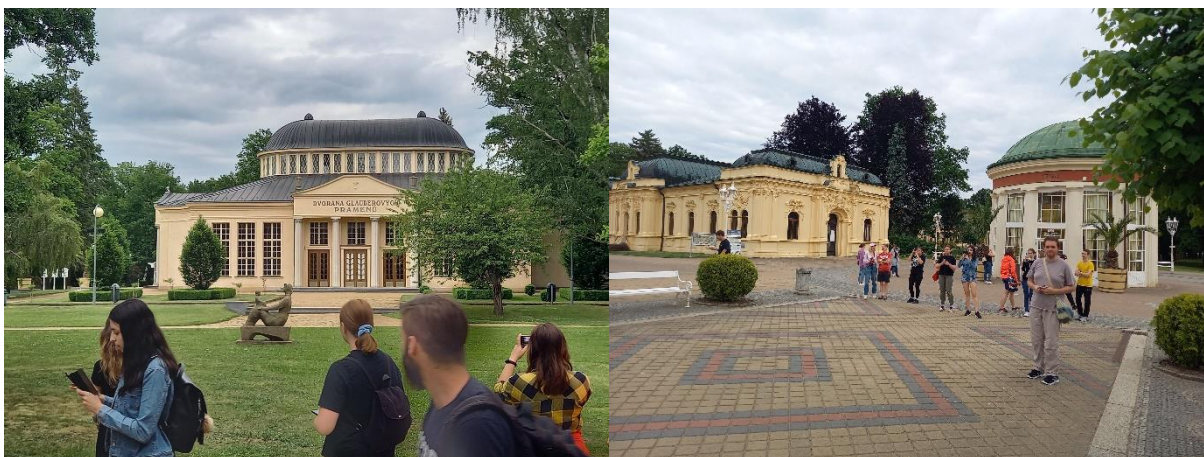

Bavorský Passau (Pasov) je krásne historické mesto. Z geografického hľadiska je však zaujímavý najmä sútokom troch riek: Dunaj, Inn a Ilz, pri ktorom sme sa s nadšením odfotovali.

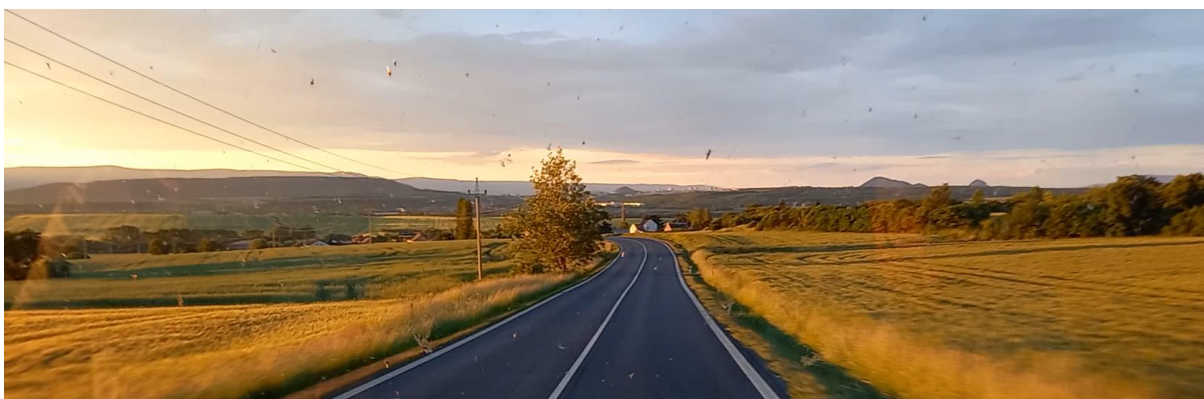

Regensburg (Ražno) leží v najsevernejšom ohybe Dunaja a je najzápadnejšou lokalitou, ktorú sme v rámci exkurzie navštívili. Je považovaný za jedno z najstarších a historicky najbohatších miest v Nemecku. Svedčí o tom aj historické jadro, ktoré je od roku 2006 zapísané v zozname UNESCO.

Vo Františkových Lázních sme si priblížili prírodné aj sociálno-ekonomické predpoklady vzniku kúpeľného mesta. Oboznámili sme sa tiež s okolnosťami, za akých sa tieto kúpele stali spolu s ďalšími desiatimi kúpeľnými mestami z Česka, Nemecka, Rakúska, Spojeného kráľovstva, Belgicka, Francúzska a Talianska súčasťou svetového dedičstva UNESCO.

Hoci krajina v okolí českého Mostu pôsobila na prvý pohľad idylicky, účastníci boli oboznámení aj s devastáciami environmentálnymi dôsledkami rozsiahlej povrchovej ťažby uhlia v regióne.

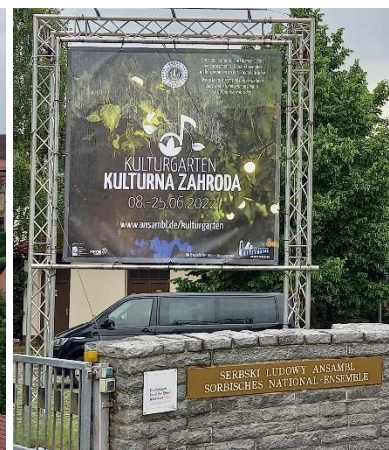

Aj Drážďany, hlavné mesto nemeckej spolkovej republiky Sasko malo v minulosti úplne odlišnú etnickú skladbu obyvateľstva ako dnes. Osadu, na ktorú nadväzuje súčasné mesto, založili v 10. storočí Polabskí Slovania. Mesto, ktoré bolo v 2. svetovej vojne zdevastované bombardovaním, sa po zjednotení Nemecka zrekonštruovalo. Dnes je atraktívne nielen pre turistov, ale je aj pre investorov. Dynamicky sa rozvíjajúce hospodárstvo takmer šesťstotisícového mesta priťahuje migrantov z iných častí Nemecka aj zahraničia.

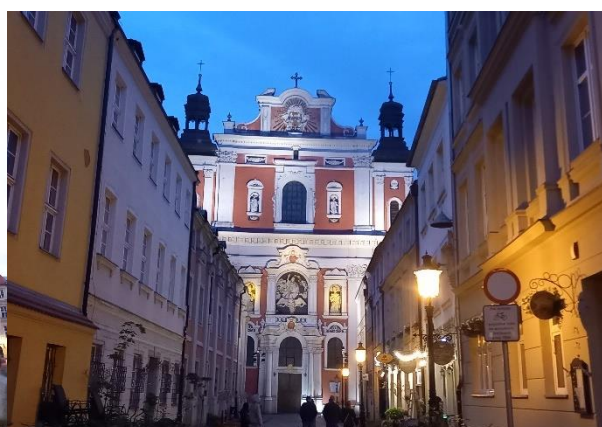

Obec Rabitz-Rosenthal (Ralbicy-Róžant) je d'aleko za hranicami regiónu Lužice známa jedinečným cintorínom v Ralbiciach. Naším cieľom sa však stala najmä preto, že je považovaná za najzachovalejšie kompaktné územie obývané Lužickými Srbmi, a hornolužický variant lužickej srbčiny je tu jazykom používaným nielen v bežnej komunikácii, ale ja na úradoch, školách, či katolíckych (na rozdiel od prevažne protestantského nemeckého obyvateľstva) bohoslužbách. O životaschopnosti jazyka nás pred miestnou školou presvedčila aj vrava detí, ktoré spontánne komunikovali v hornolužickej srbčine.

V meste Bautzen (Budyšin) dnes tvoria Lužickí Srbi len zlomok obyvateľstva. Mesto na rieke Spréva je však centrom ich kultúry a vzdelávania. Jednou z dominánt mesta je konkatedrála Sv. Petra (interiér na obrázku hore), ktorá patrí k najväčším a najstarším kostolom v Nemecku, ktoré zároveň využíva katolícka aj luteránska cirkev.

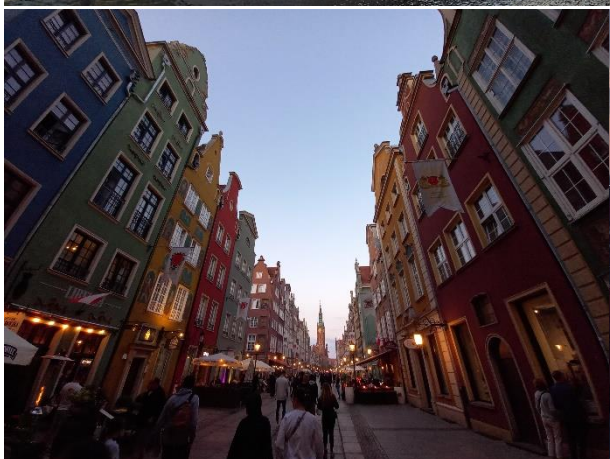
V Poznani na západe Poľska v minulosti spolu žili Nemci, Poliáci, Židia a iné národnosti, ktoré vyznávali protestantizmus, katolicizmus či judaizmus. Po 2. svetovej vojne sa mesto stalo takmer etnicky homogénnym – poľským. Vyše polmiliónové veľkomesto dnes patrí k ekonomicky najúspešnejším v Poľsku, vďaka čomu tu rastie komunita cudzincov, najmä Ukrajincov, a vďaka úspešnej univerzite v ňom prebýva množstvo zahraničných študentov. Hoci nás Poznaň privítala dažďom a rozkopaným centrom, vychutnali sme si v ňom večernú atmosféru pulzujúceho kozmopolitného veľkomesta.

Kašubi sú autochtónne etnikum žijúce na severe Poľska. Kašubský jazyk je dnes v medzinárodnej klasifikácii i poľskom práve považovaný za samostatný záposlovanský jazyk, a to aj vďaka pomerne bohatej literárnej tvorbe v reči Kašubov. Najvýznamnejším kašubským literátom, ale aj vodcom Kašubského obrodzovacieho hnutia, bol Aleksander Majkòwsczi pochádzajúci z mesta Kościerzyna (kašub. Kòscérzna), kde vznikol aj najvýznamnejší kašubský román *Život a príhody Remusa – Kašubské zrkadlo* (kašub. *Żece i przigodë Remusa – Zvjercadlo kaszubskji*). Práve preto je Kościerzyna často označovaná ako symbolické hlavné mesto Kašubov, a práve preto sme sa v nej s radosťou pristavili pri pamätníku Remusa.

Z Kašubskej vyhliadkovej veže v Kašubskej chránenej krajinej oblasti sme mohli pozorovať typický charakter mladej ľadovcovej jazernej krajiny v centrálnej časti Kašubskej jazernej oblasti. Oboznámili sme sa nielen so vznikom špecifického reliéfu, ale aj dôsledkami prítomnosti ľadovca na kvalitu pôdy a rastlinstvo.

Pre mnohých účastníkov bolo najväčším prekvapením prístavné mesto Gdansk. Takmer polmiliónová metropola Pomoranského vojvodstva, univerzitné mesto a centrum vzdelávania aj v kašubskom jazyku, je špecifické architektúrou, ktorá skôr pripomína holandské či škandinávске prístavné mestá. Mesto, ktoré bolo v medzivojnovom období samostatným mestským štátom je dnes významným hospodárskym centrom celého severného Poľska, najväčším mestom Trojmesta a zároveň jedným z najliberálnejších miest v Poľsku.

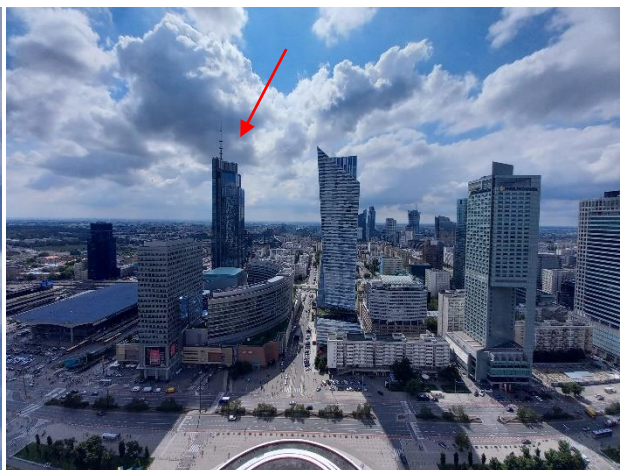
Spolu s Gdanskom sú súčasťou aglomerácie Trojmesto aj mestá Gdynia (obr. vľavo) a Sopot (obr. vpravo). Po odbornom výklade o týchto mestách mali účastníci priestor na ich individuálnu prehliadku.

Po prejazde 35 km dlhým Helským polostrovom, ktorý má charakter kopy oddeľujúcej Puckú zátoku od Baltského mora, sme sa dostali do mestečka Hel. V minulosti významné obchodné mesto s vojensky strategickou polohou je dnes centrom cestovného ruchu. Turistov okrem histórie priťahujú čoraz obľúbenejšie rozsiahle piesčité pláže a pokojné vody, ktoré sme mali príležitosť otestovať na vlastnej koži. Cestou Helským polostrovom sme si navyše mohli vychutnať atmosféru tzv. pomorských kašubských dedín.

Dominantou mesta Malbork je hrad, ktorý je s plochou 250 000 m² považovaný za najväčšiu gotickú a zároveň aj za najväčšiu tehlovú stavbu na svete. Hoci bol hrad v čase návštevy zatvorený, nemohli sme si nechať ujsť aspoň typický fotografický pohľad naň cez rieku Nogat. Hrad pochádza z 13. storočia, avšak počas 2. svetovej vojny bol zničený a v ďalších rokoch boli jeho ruiny rozoberané a odvázané. Neskôr však začala rekonštrukcia, ktorú výrazne urýchlili aj prostriedky z európskych nástrojov regionálneho rozvoja. Hrad je od roku 1997 zapísaný v zozname UNESCO a jeho rekonštrukcia prebieha dodnes.

Varšava bola až do 2. svetovej vojny multietnické mesto. Po nej došlo k masívnej výmene obyvateľstva a poľská metropola sa na desaťročia stala takmer monoetnickým poľským mestom. V posledných desaťročiach sa však mení na kozmopolitné mesto s rastúcimi komunitami rôznych národností, v posledných rokoch najmä Ukrajinskej. Vojna však Varšavu zmenila aj fyzicky. Historické centrum bolo takmer zrovnané so zemou. Časť centra s kráľovským palácom (obr. vpravo druhý zhora) či Trhového námestia (vpravo tretí zhora) bola neskôr obnovená na základe malieb z 18. storočia a z medzivojnového obdobia. Práve preto bola už v roku 1980 zapísaná na zoznam UNESCO. Rozsiahle okolie najužšieho historického jadra však nebolo obnovené. Na jednej z takýchto lokalít dnes stojí zrejme najikonickejšia budova Varšavy – Palác kultúry a vedy (vľavo hore), ktorý bol s výškou 231 m dlho najvyššou budovou Varšavy. V posledných desaťročiach však na nevyužitých parcelách v jeho okolí vyrástlo mnoho mrakodrapov, vďaka ktorým je Varšava často označovaná ako New York strednej Európy. Slovenský developer HB Reavis v tomto roku dokončil Varso Tower (označená vpravo hore), ktorá výškou prekonala Palác kultúry a s 310 m sa stala najvyšším mrakodrapom Európskej únie.

Na rozdiel od Varšavy Lodž v 2. svetovej vojne zbombardovaná nebola. Veľkú časť centrálnej časti mesta tak tvorí ešte predvojnový bytový fond s malými výmerami či spoločnými toaletami na chodbách. Do vojny bolo kľúčovou zložkou lodžskej populácie židovské obyvateľstvo, o čom svedčí jeden z najväčších židovských cintorínov na svete. Základom hospodárstva sa stala textilná výroba, na ktorú nadviazala aj socialistická industrializácia s odvetviami, ktoré v postsocialistickej transformácii boli takmer nekonkurencieschopné. Z necelej tisícky obyvateľov na začiatku 19. storočia sa populácia mesta prudko zvýšila na vyše 850 000 v 90. rokoch minulého storočia, avšak do súčasnosti z nich Lodž stratila takmer 200 000. Kvôli špecifickej priestorovej štruktúre mesto navyše trpí koncentráciou sociálno-patogénnych javov v centrálnej časti. Výnimkou je 4,2 km dlhá Piotrkowska ulica (hore), ktorá patrí k najdlhším promenádám v Európe a jej vzhlad odzrkadľuje hospodársky a sociálny rozkvet mesta v 19. storočí. Dnes je však univerzitné mesto známe aj rozvojom kreatívneho priemyslu či bohatým kultúrnym a nočným životom.

Poslednou zastávkou pred vstupom na územie Slovenska bolo mesto Čenstochová, v ktorého časti Jasná Hora sa nachádza jedno z najvýznamnejších stredoeurópskych mariánskych pútnických miest. Následne sme prešli regiónom Horného Sliezska, kde sme sa oboznámili so špecifickou situáciou sliezskeho obyvateľstva a sliezskeho jazyka.

Vedúci exkurzie týmto vyjadrujú poďakovanie účastníkom za disciplínu a zodpovedné správanie, dopravcovi za poskytnutie autobusu vysokého štandardu, vodičom autobusu Miroslavovi Dziačkovi a Jaroslavovi Stankovičovi za bezpečnú dopravu a priateľský prístup a v neposlednom rade Prírodovedeckej fakulte UPJŠ v Košiciach za finančnú podporu, vďaka ktorej bola exkurzia pre študentov cenovo dostupná napriek všeobecne rastúcim cenám tovarov a služieb.

Ladislav Novotný, Marián Kulla, Loránt Pregi